

ORAVECZ IMRE

Ondrok gödre

RÉSZLET EGY ILYEN CÍMMEL KÉSZÜLŐ REGÉNYBŐL

I. könyv

(Óhaza)

István nagyon szerette a gombát, mindenféle gombát, de még a gombánál is jobban magát a gombázást, az erdő e különleges, ízletes, tápláló ajándékainak begyűjtését, a keresés izgalmát, a megtalálás örömét, a kiemelés gyönyörét. Miskunton egyre beljebb merészkedett a fák alá, de az erdőt még nem járta egyedül, ahhoz még túl fiatal volt, könnyen eltévedt volna benne. Meg félt is még tőle, a csendjétől, a neszeitől, a mélyén lakozó titokzatos félig emberi, félig állati lényektől, akikről a felnőttektől hallott, akiket ott sejtett minden sűrűben, hasadéokban, odúban, barlangban. A nagyapjával, idős Jánossal vágott neki időről időre a közeli Laknak, Kerekerdőnek vagy Dolyina farának. Az is nagy gombabolond volt, és nem létezett olyan húsétel, beleértve kedvencét, a borsos tokányt is, amelyet egy jól elkészített gombapörkölt elé helyezett volna. Ő avatta be a gombázás rejtelseibe. Tőle tanulta meg, melyiket hogy hívják, melyik ehető, melyik bolond, melyiket hol kell keresni, és mire kell vigyázni, mikor kiveszi a földből, és a hátijába helyezi.

Kishegybe, Darnóba sose vitte magával. Azt mondta, az még nem neki való, az még messze volna. Majd ha nagyobb lesz, és jobban bírja a gyaloglást. Pedig azokról, kivált Darnóról sokat hallott. Onnan sokat szoktak hozni, és a legjobb fajtákat. Egyszer azonban mégis belekóstolt, ha kóstolásnak lehet nevezni, hogy amikor Vágásban ekekapáztak, amely félig-meddig Darnóhoz tartozik, ebédszünetben meghajtotta a földjük végében az erdő szélét, és ha cepét nem is, de pár csirkegombát talált.

Az anyja is szerette a gombát, de vele nem lehetett gombázni menni, mert ő nem járt gombázni. Lány korában igen, akkor még ő is hódolt e szenvedélynek, de miután férjhez ment, elhagyta, mert már rangon aluli lett volna, legalábbis az Árvaiak azt tartották, hogy csak a szegény gombázik, meg a cigány. A módos a cselédjét küldi, vagy vesz a szegényektől, nem pénzért természetesen, hanem terményt, tojást, cigánynak meg kenyeret vagy zsírt ad érte cserébe. Az, hogy idős János ennek ellenére mégis gombázott, nem helyezte hatályon kívül a szabályt,

hanem mint kivétel inkább erősítette. Neki elnézték, neki már lehetett. Ő öregember volt, neki már sok meg volt engedve, ha nem is minden.

A legnagyobb gombázónak azonban mégsem ő, hanem az anyjának az anyja, Közsüs nagymama számított. Ő is öreg volt már, de szabadabb, mert társadalmi helyzete kevésbé kötötte. Nyáron alig múlt el nap, hogy ne ment volna az erdőre. És nemcsak esős időben, mikor nem lehetett a földben dolgozni, hanem mindig, minden időben, még aszály idején is, amikor úgy kiszáradt a föld az erdőn is, hogy néhol még a haraszt alatt is megrepedezett. Ilyenkor a legtöbb gombázó feléje se nézett az erdőnek, mert tudta, hogy nem érdemes. Vagy ha mégsem bírt ellenállni a kísértésnek, még bolondgombát se lelt, mert szárazságban az se volt. Ő viszont akkor se tért meg üres kézzel. Ilyenkor is talált cepét, de zöld-, kék- vagy piroshátút vagy keserút mindenképpen.

Ismerte az erdőt, mint a tenyerét, és tudta, hogy mely pontjain őrzi meg a talaj a szükséges nedvességet. Más is kifigyelhette ezeket a helyeket, mégis ő volt az egyetlen, aki mindig hozott gombát. Rejtély volt, hogyan csinálta. Hacsak nem úgy, hogy jó viszonyban volt a Legfőbb Gombakertésszel, és az gombaínség idején úgy segített rajta, hogy gyorsan növesztett párat, amerre ment, külön neki. Bár ennek némiképp ellentmond, hogy erkölcsös, tiszta életű volt ugyan, és rendszeresen járt templomba is, ám ha méltánytalanság érte, vagy megharagították, csúnyán beszélt, még káromkodott is. Viszont az meg mellette szólt, hogy jelenései voltak az erdőn. Váltig állította, hogy gyakorta találkozik ott Szűz Máriával. Az mindig megkéri, hogy vegye a hátára, és vigye egy darabon, mert már elfáradt a gyaloglásban. Soha nem árulta el, mit keres a Názáreti anyja Darnóban, csak éppen arra visz-e az útja, vagy netán ő maga is rendszeresen gombázik. Csak rejtélyesen mosolygott, ha ezt kérdezték tőle, és nem lehetett eldönteni, titoktartást fogadott-e neki, vagy egyszerűen csak nem tudja. Ami Istvánt illeti, ő nem találta különösnek, hogy a nagymama az erdőn a hátán hordozza Jézus anyját, ezért nem is nagyon foglalkozott vele, annál nagyobb csodálattal adózott viszont a gombázó tudományának, és alig várta, hogy egyszer végre őt is magával vigye Darnóba.

Elég sokáig kellett várnia, és nemcsak azért, hogy nőjön, erősödjön még. Közrejátszott ebben az is, hogy a nagymama egyedül szerette járni az erdőt, társ nélkül, és időbe tellett, amíg változtatott ezen. Nem is neki, hanem az anyjának sikerült végül rávennie, hogy függessze fel néha ezt a gyakorlatot. Addig Istvánnak be kellett érnie azzal, hogy neki köszönhetően sűrűbben ehet gombát vagy gombás ételt, és többször gyönyörködhet a különféle kalaposokban, szemlélheti, tapinthatja, szagolhatja a szebbnél szebb példányokat, amelyekből hozzájuk is mindig jelentős mennyiség jutott. De a gomba így is annyira jelen volt az életében, hogy valósággal áthatotta a lényét. Nemcsak a megérkezését követő órában, vagy amikor fogyasztotta, hanem később is. Mert nem vándorolt mindig mindjárt az összes a gyomrokba, egy jelentős része haladékot kapott. Az anyja, de még inkább

a nagyanya csíkokra vágta, megaszalta és eltette télire, savanyúlevesbe, káposztába valónak. És a munkafolyamat első állomásaként ponyvára meg mindenféle vászakra terítve sokáig kint száradt a napon, és illatával betöltötte az udvart, mielőtt a következőre, a felhevített kemencébe érkezett volna.

Mikor Közsüs nagyanya végre megadta magát, István előtt megnyílt az út Darnó felé. Egyszer csak üzent neki az anyjával, hogy jöhet. Két nappal előbb, hogy legyen ideje felkészülni. Lélekben meg amúgy is. Az volt a terv, hogy előtte a nagyanyjáéknál alszik, és onnan indulnak. Át is ment hozzájuk előtte való este még sötétedés előtt egy kis késsel és hátival felszerelve. Korán lefektették, de sokáig nem tudott elaludni az izgalomtól. Annyira ajzott volt, hogy szinte nem is félt az első házban, ahova ágyaztak neki, a díványra, pedig ott a sötétben szokott, ha nagy ritkán ott aludt. Akárhányszor megfordult, mindig pattant egyet alatta a rugó, és időnként valamiért összekoccantak a poharak az üveges szekrényben, ahol a nagyanya a féltett konyhaeszközeit tárolta.

Még sötét volt, mikor keltették. Gyorsan magára kapta a ruháját. A szájából mosakodott a lavór felett, ahogy némely felnőttől látta. Otthon ezt nem engedték volna meg neki, de a nagyanya nem bánta. A nagyapja is felkelt már. Éppen kintről jött be, és mondott neki valami vicceset, de ő olyan álmos volt, hogy nem tudott rajta nevetni. Már pirkadt, mikor elindultak. Már bontakoztak az épületek körvonalai, de a földön az elhullajtott szalmát meg egyebet még nem lehetett látni. A Közsüs-porta a Nagyhalom lábánál terült el, a bekötőút végétől visszább, a patakon még innen. A nagyanya a Nagyhalmon át szokott menni, ám most a patak felé, a gyalogúton megkerülték a Nagyhalmot, hogy a harmatos fűben ne ázzon el mindjárt az elején István csizmája. Visszajutottak az Alvégbe, de a szélső ház után már Falun alól, a határ kezdődött. Még nem kelt fel a Nap, mikor maguk mögött hagyták a falut. Rácfalun az elágazás után rátértek arra a gyalogútra, amely a búzatáblákon által felvitt Kishegybe, Darnó kapujába. Már kötésig ért a zöld érésben lévő búza, de szerencsére elég szélesre volt járva a növényi folyosó, és kétoldalt nem értek a kalászkokhoz, úgyhogy nem lettek csatakosak.

Mikor feljutottak az erdőhöz, egy pillanatra megálltak. István ösztönösen visszanezett a falu felé. Sirokon túl már kelhetett a Nap, mert Falun alól, Nagyhalom egy árnyalattal világosabbá vált, de Rácfalu a hegy árnyékában ugyanolyan sötéten szürkéllett, mint addig. Az erdőt mogyoróbokrok szegélyezték. Volt közöttük egy nyílás, abba tűnt el a gyalogút. Széjjelebb húzták az ágakat, és beléptek a fák alá. Itt még homály honolt, de már kivehető volt a földön a haraszt-réteg, a hullott gally, az aljnövényzet.

Mentek felfelé pár métert, aztán balra letértek a gyalogútról. Kissé távolabb mentek egymástól, teret fogtak maguknak, és az erdőszéllel párhuzamosan haladva hajtani kezdték az oldalt. István nagyanya mindjárt az elején talált egy fiatal kékhátút, aztán két öreg keserút, majd több apró piroshátút, amelyeknek még a tönkjük is piros volt, de csak a kékhátút vette fel. Már jókora utat megtettek,

amikor végre István is összeakadt egy gombával. Kozákcepe volt, nem bolondgomba, de az szinte ehetlenségig keserű ízű. Nem rúgta fel. Lehajolt érte, mintha rendes lenne, de nem tisztította meg a tönkjét, és nem süllyesztette a hátijába. Csak vitte a kezében, hogy érezze, ő is lelt már valamit.

A nagyanyja közben kissé lemaradt, mert végtelenül lassan, bogarászva gombázott, fel-alá jártatta a tekintetét, a figyelmét nem kerülte el semmi, gondosan megvizsgált minden mélyedést, avarudort. István önkényesen kiszélesítette a sávját, és ahol érintkezett a nagyanyjával, át-átcsapott azéba. Ez sem segített. Láta, amint a nagyanyja ismét megáll, éppen olyan helyen, amelyet ő már átfésült, és int neki, hogy menjen oda. Odament, és elcsodálkozott. Egy gyönyörű, méretes csirkegomba sárgállott előtte, amelyet ő nem vett észre. Lehajolt, felvette, és átnyújtotta a nagyanyjának. Ő találta, őt illette. Indult volna vissza a sávjába, de a nagyanyja azt kérdezte, hogy a többit ott hagyják-e, és botjával megpiszkálta a harasztot. Istvánnak menten eszébe jutott a mondás, hogy ahol egy csirke van, ott többnek is kell lennie. És valóban volt ott még több is, a levelek alatt meg mellettük, nagyok is, picik is, egymás mellett sűrűn, és elszórtan is. Tüzetesen átvizsgálta a környezetüket, és maga is felfedezett még kettőt, amelyek viszont már az ő hátijába kerültek.

Aztán odébb mentek, és ő sokáig megint nem talált semmit. Annál inkább a nagyanyja. Megint ráakadt egy csirketelepre, aztán még egyre, bár azok már nem voltak olyan kiterjedtek. Csak az oldal közepe táján mosolygott rá Istvánra ismét a szerencse, ahol a cseres átment gyertyánosba. A kettő határán kavicsgörgöteg húzódott. A növényzethiány nem volt teljes, itt-ott vadlucernás félszigetek nyúltak bele oldalról, és azoknak a fák felőli árnyékos részén csirkegomba virított. Nem egy, nem kettő vagy három, hanem sok. Odébb, a görgötegen túl, már félelt a gyertyánfák alatt meg még több, csirkéknek valóságos garmadája, kicsi is, nagy is, öreg is, fiatal is, mint megannyi sárga petty az erdő nyirkos földpadlóján. És István bukkant rájuk! Bár a nagyanyjának köszönhette, mert az alighanem ismerte ezt a lelőhelyet, és szándékosan terelte őt ide, mert egy cseppet sem lepődött meg, hanem elégedetten mosolygott. István nagyot rikkantott örömeiben, ami nem volt helyénvaló, mert az erdőn csöndben illett lenni, hogy ne zavarják annak lakóit, de nem bírta magán uralkodni. Haladéktalanul lerakta a hátiját, leterdelt, és elkezdte a sárga kalaposokat óvatosan kifeszíteni a földből. Gyengéden felemelte őket, és szinte áhítattal helyezte egyiket a másik után hordozójába, miután kiskésével óvatosan lemetszette tönkjükről a földes véget. Időről időre az orrához vitt egyet, megszagolta, beszívta átható, kellemes illatát, a legszebb példányokat pedig felmutatta, hogy a nagyanyja is jól lássa, aki közben maga is bekapcsolódott a begyűjtés hálás munkájába.

Istvánt annyira elbűvölte a gazdag lelet, hogy alig bírta elszakadni a lelőhelytől. Újra és újra átkutatta a területet, és nem tudott belenyugodni, hogy már nincs több csirke, mert mindet felszedték. Mohóságában, telhetetlenségében ő még az

egészen aprókat is, amelyek talán éppen abban az órában bújtak elő, és csak valamivel volt nagyobb a kalapjuk egy inggombnál, holott a nagyanyja figyelmeztette, hogy azokat már hagyja, hadd nőjenek, hogy legközelebb is legyen, mikor megint jönnek.

Végül csak továbbmentek a hegyben, el a faráig, félkörívet leírva át a túlsó oldalra, aztán visszafelé, a nyereg irányában, amely összeköti Kishegyet Darnóval, és ahonnan a gyalogút is továbbvisz, amelyen elindultak, de mindjárt az elején letértek róla. A nagyanyja felvett még pár zöldhátút, de Istvánnak egy vajcepén kívül, amely ehető ugyan, de túl nyálkás ahhoz, hogy fogyasszák, megint nem akadt semmi.

A gyertyános a farban visszavedlett cseressé, és régen tisztíthatták, mert elszaporodtak benne a fagyalbokrok, amelyek nem kedveznek a gombának. Már jókora távot megtettek a túloldalon, és már közelebb jártak a nyereghez, mint a farhoz, amikor egy tiszta részhez értek, ahol szellősen álltak a fák, egy helyen meg egyáltalán nem volt fa. Csúpaszon vöröslött a kavicsos föld, nem fedte haraszt, mert nem volt haraszt, vagy volt, de lesöpörte róla a szél. Csak itt-ott árválkodott egy-egy fürtös zanót, vagy zöldellt némi moha a kiálló gyökerek mentén. És ott talált a nagyanyja cepét, egy igazi cepét, hivatalos nevén vargányát, de így csak István ismerte, mert olvasta ezt a szót egy könyvben, a nagyanyjának, a nagyapjának, a szüleinek és mindenki másnak csak cepe volt, és ő is így hívta.

A cepe lent lapult, a kopár meredély alján, és világosbarna kalapjával szinte beleolvadt a környezetébe. Távolról úgy festett, mintha nem lenne tönkje, mintha anélkül ülne a földön. István nem értette, hogyan nőhetett ki ilyen talajból, és még kevésbé, hogy hogyan vehette észre a nagyanyja fentről, ilyen távolról. Igaz, ő itt nem is keresgélt, csak futott tovább abban a hiszemben, hogy itt nincs értelme, és úgy jött vissza, mikor a nagyanyja utánaszólt. Viszont most már ugyancsak meresztgette a szemét, kutakodott, föl-alá cikázva, hogy, miként a nagyanyja mondta, megtalálja a párját, mert a cepe is párban nő, nem szeret egyedül lenni. Nem találta meg, nem ő találta meg, hanem a nagyanyja. De ezt már nem vette tőle zokon. Örült, hogy egyáltalán leltek cepét, és ő kézbe vehette, megtapogathatta, megszagolhatta, babusgathatta a gombák királyát. Mert az volt a cepe, király, mindenki azt kereste, az állt legelől a rangsorban, ha az volt, minden volt. Nem bánta, hogy ő maga nem talált cepét, így is jó volt, a cepe így is cepe volt, majd odaát, Darnóban, gondolta. Annál is inkább bízott Darnóban, mert a nagyanyja úgy tudta, cepét találni Kishegyben jó jel. Azt jelenti, ha ott van cepe, akkor még inkább van Darnóban. A nagyanyja a régi öregektől hallotta ezt először, de aztán maga is megfigyelte. Annyira igaz volt ez, hogy volt, aki annyira hitt benne, hogy nem is ment tovább, ha Kishegyben nem talált, úgy tartotta, nem érdemes. István derűs szívvel, bizakodva tekintett hát Darnó elébe, amely ott magasodott előtte, átellenben, az oldallal, Kishegy innenső oldalával szemben, ahol álltak.

Csak át kellett menniük bele, csak fel kellett kapaszkodniuk rá, előtte meg elérniük a nyeret, hogy visszajussanak a gyalogútra, amely felvisz Darnó-tetőre.

A nyergen egy időre elakadtak. Mindjárt az elején kiemelkedik belőle egy asztalszerű nagy kő. István felmászott rá, és Rácfalu felé tekintve meglátta, hogy a gyalogút kihagyott szakasza mentén sziklák magasodnak felfelé. Vissza akart menni, hogy közelebről is megnézze őket, de a nagyanyja nem engedte. Erre megmakacsolta magát, és nem jött le a nagy kőről. Végül csak azzal tudta lesze-relni, hogy megígérte, visszafelé jövet nemcsak megnézheti, de meg is mászhatja őket. A megmászást nem gondolta komolyan, de hirtelenjében nem jutott jobb az eszébe.

A nyereg után először kissé le, majd meredeken felfutott a gyalogút, de olyan meredeken, hogy a nagyanyja erősen lelassult, és zihálva szedte a levegőt. Úgy segített magán, hogy időnként megálltak, szakaszosan vették a lejtőt, és pihenés-képpen be-bekukkantottak a fák alá, és mintegy félkézről gombáztak is. Itt megint gyertyánerdő tenyészett, amelyet kiváltképp kedvel a csirkegomba, és a nagyanyja többször talált is, a gyalogúttól nem messze. A gyertyános megszüntével nem volt többé szükség a kalaposok pihentető keresésére. A meredek lejtő enyhe emelkedővé vált. Bár nem is lett volna értelme a további fürkészásnak, mert fiatal telepítésben folytatódott a gyalogút, zsenge, pár éves csemetékkal, és fűszőnyeg-gel, amelyben legfeljebb a szegfűgomba terem meg, ha marha járja, itt viszont legfeljebb csak szarvas gázolt néha, de különben is csak számos gomba kellett nekik, és a szegfű nem számított annak.

Ez már Darnó volt, de még nem a tető, ahova igyekeztek, ahol az igazi, déli fekvésű, meleg, gombanevelő erdő kezdődött, amelyről István olyan sokat hal-lott, és ahol a nagyanyja, némi kishegy pihentetés után valóságosan gombázni szokott. A telepítés közepe tájáról már látni lehetett az erdő szélét. Sötét, mély-zöld falként magasodott a csemetemező végében. Istvánnak feltűnt, hogy a fal egyik fele magasabb, mint a másik. Most értette meg, hogy az, amit ő egészen kiskorában a faluból, Ondrok gödréből lépcsőfoknak nézett, és úgy képzelte, hogy arról egyenesen az égbe lehet lépni, egyszerű szintkülönbség, és abból adó-dik, hogy egyik felén magasabbak a fák, mint a másikon, mert nem egyszerre ültették őket. De nem szólt semmit, megtartotta magának ezt a kínos felfedezést.

Szedték még egy darabig magukra a harmatot a fűről, amely helyenként olyan nagy volt, hogy kétoldalt belógott. Aztán egyszer csak vége szakadt a lábbeliázta-tásnak. A gyalogút beleszaladt az erdő mentén húzódó kocsíútba, átkeltek rajta, és akkor ott voltak, megérkeztek Darnó-tetőre. Nem is pihentek, ki se fújták ma-gukat, egyből bementek a fák alá. Megbeszélték az irányt, kiszabták a sávokat, földre szegezték a tekintetüket, és máris gombáztak. Még lehetett. A koronák ré-sein itt-ott már áttörtek ugyan a napsugarak, de még lapos szögben érték a föl-det, és nem nehezítették az észlelést.

Darnó-tető, vagy amit Darnó-tetőnek hívnak, voltaképpen nem is Darnó-tető. Az északi, a Tarna-völgy felőli oldalon van a hegység legmagasabb pontja, Pál-kilátó. Kicsit odébb bír még egy másik, egy névtelen csúccsal is, amely alól egy hosszú gerinc nyúlik le Sirok fölé. Ami a két csúcstól és a gerinctől délre található, az egy széles, enyhén tagolt ereszkedő hát. Fent kezdődik, és lent, Hosszú-völgyben ér véget. A nyugati, a Kishegy felőli peremén, ahová Istvánék érkeztek, még lehet az embernek tető-érzése, mert egy darabig nincsen esése. De aztán fokozatosan hajlik, nemcsak Hosszú-völgy irányában, hanem kelet, Nagyberék felé is, egészen addig, amíg el nem fogy.

Közsüs nagyanya mindjárt az első percekben megcsípett két fiatal cepét. Méghozzá a kocsit szélén, mert mielőtt elindultak volna a fák alatt, azt is jól megnézte, jobbról is, balról is. Az volt ugyanis az elmélete, hogy az emberek abban a tévhitben élnek, hogy az út szélén nem terem gomba. Vagy egyszerűen nem veszik észre, mert mindig sietnek, szaladnak, hogy az erdő belsejébe érjenek, ahol viszont, úgy képzelik, annyi van, hogy nem is nagyon kell keresni, csak megállnak valahol, és egyből telepakolják hátjukat. És ebben, mármint a tévhitben lehetett valami igazság, mert ő mindig talált gombát az utak szélén, és többször előfordult már, hogy kizárólag ott szedte meg magát.

Istvánnak először megint nem ment a dolog. Megint majd kiesett a szeme, annyira meresztgette a sávjában. Egy hullott ágból most már botot is szerkesztett magának, hogy megpiszkálhassa vele a harasztot, ahol gyanúsán feldudorodik, de csak nem akart találdni semmi. A nagyanyja viszont megint betessékelt egyet a hátjába, ezúttal egy csirkét, amelynek kivételesen nem volt párja, azaz egymagában árválkodott egy mohos törzs közelében. Csak amikor süllyedni kezdett a hát, és a Galambos-tanya irányába fordultak rajta, hogy átlósan átszeljék a Hosszú-bércig húzódó részt, csak akkor esett meg Istvánon egy kékhátúnak a szíve, és felkéredzkodott a hátjába. Cepére fente a fogát, de ez is jobb volt, mint semmi. Azonkívül fiatal is, és még a csiga sem rágta meg.

Közben változott az erdő. Feltisztult, eltűntek a fák alól a fagyal- és veresgyűrűhajtások. Nagyobbak, vaskosabbak lettek a tölgyek, és némelyik tövénél cseresav sötétlett tőketeknőben. Megvastagodott a harasztréteg is. István néhol félláb-szárig szántott benne, de adódtak már foltok is, ahol egyáltalán nem volt hullott levél, kikandikált a csupasz föld, legfeljebb csak moha fedte itt-ott. A nagyanyja megint talált, és megint cepét. István kezdett ideges lenni, de azért odament hozzá, és megnézte, mielőtt felvette. Kissé idősecske volt, de még nem pondrás. A kalapját féltelt eltakarta a haraszt, egy levél meg egyenesen ráragadt, és úgy kellett lefejteni. Ő biztosan nem vette volna észre, gondolta magában.

A hátat lejtésirányban vízmosások szabdalták. Némelyik olyan hosszú és mély volt, mint egy kisebbfajta völgy. István a végéről leereszkedett az elsőbe. A fenekén derékig süllyedt a felgyülemlett avarban, és olyan meredeknek bizonyult az oldala, hogy lejjebb alig bírt kimászni belőle. A második vízmosás peremén végre

várt rá első számos darnói gombája. Szép, nagy csirke volt, és nem magában, több is sárgállott körötte, egy egész csapat apró, zsenge. Úgy vették körül a nagyot, mint a csibék az anyjukat, a kotlóst. Gyorsan letérdelt, egyenként megragadta, megtisztította, és a hátjába tette őket.

Aztán a nagyanyja ugyanannak a gödörnek a túloldalán, tehát már az ő sávjában egy rakás keserűgombát látott meg. Úgy került az ő területére, hogy oda hívta, hogy megmutassa neki a sok csirkét. Hozni azonban István hozta fel a keserűket, és övé lett a fele is. Legszívesebben mind a nagyanyjának adta volna, valamennyit azonban haza kellett vinnie, mert az apja nagyon szerette, tejfölösen, egészben, sütőben sütve. Ő nem, nem is annyira a keserű íze miatt, hanem mert sütés közben megzöldült a tepsiben, és úgy festett, mint valami bolondgomba.

Most megint ő következett. Már jó benn jártak az erdőben, mikor végre megmutatta magát az első cepéje. A csirke vigasztalta, de a cepe visszaadta az önbizalmát, és egészen magára talált tőle. Ismét rikkantott, és hívta a nagyanyját, hogy nézze meg, de az nem jött, mert kissé lemaradt, és nem hallotta. István hódolata jeléül egyenesen lehasalt a gomba elé. A harasztban állt, nem volt fiatal, de még öreg sem, és egészségesnek látszott. Elszedte mellőle a száraz leveleket, és megsimogatta a kalapját. Aztán alányúlt, és a mutató- és középső ujjá közé vette a tönkjét, de még nem ragadta meg, csak előre-hátra csúsztatgatta rajta az ujjait. Majd kihúzta a kezét, és tisztára söpörte e tönk körül a földet. Megint bedugta az ujjait, enyhén rászorította a tönkre, és óvatosan kiemelte a gombát, aztán felállt vele. Meg se tisztította, át se vizsgálta a környékét, hogy van-e társa, egyből szaladt vele a nagyanyjához, hogy megmutassa.

Ezt követően a nagyanyja talált két cepét, aztán mindjárt utána szinte ugyanott egyszerre négyet. Nem szólt mindjárt Istvánnak, de az észrevette, hogy többször lehajolt, és hozzá sietett. Csodálkozott. Még sosem látott hat cepét egy helyen.

Utána megint a nagyanyja tarolt, egyszerre hattal gazdagította a zsákmányát. Őeléje viszont ismét sokáig nem került semmi, kivéve egy nagy disznócepét, amelyet bosszúsan felrúgott. Úgy látszott, ismét elpártolt tőle a szerencse. Elkedvetlenedett, olyannyira, hogy amikor a nagyanyja újból lehajolt, oda se ment megnézni, de még csak nem is kérdezte, mi volna az.

Lógó orral keresgélt tovább. Már-már azt fontolgatta, hogy átvált szamócázásra, mert az egyre nagyobb számban piroslott körötte, és kezdett megéhezni is, amikor egy tisztás szélében egy fiatal cepére bukkant végre, aztán még egyre. Először mindkettő mellett elment. Csak aztán vette őket észre, amikor a biztonság kedvéért visszanézett. Az egyiket már jól megrágta a csiga, de a másik teljesen ép volt. Alig ért ismét oda, ahonnan visszafordult, mikor a szemébe ötlött egy harmadik, egy negyedik, aztán több egyszerre, szám szerint még négy, majd az avar alól is kipiszkált még három olyan félnaposformát. Azt hitte, káprázik

a szeme, vagy álmodik. Ennyi cepét ő még nem talált egyszerre. Az örömtől szinte megmámorosodott, és olyan izgalom kerítette hatalmába, hogy remegett a keze, és még kiáltani is elfelejtett. A nagyanyjának csak akkor szólt, mikor a felét már begyűjtötte. A többi a jelenlétében szedte fel, és jó, hogy odajött, mert felfedezett még egyet, amelyet ő majdnem ott hagyott.

A gazdag lelet úgy feldobta, hogy vérszemet kapott, és olyan lázas keresésbe kezdett, hogy közben kikószált a sávjából, és a haladási irányt is elvettette. Egyszerre csak azt vette észre, hogy nem látja a nagyanyját. Megállt, hallgatózott. Csend volt, sehol senki. Visszament kissé, és újból körülkémlt. Most se látta, de azt se hallotta, hogy zörögne valahol a lába alatt a haraszt. Előreszaladt, oda, ahol imént állt, aztán vissza, majd kissé felfelé ment az oldalban, aztán meg lefelé. Megint senki, semmi. Kiáltott, de nem kapott választ. Belehasított a gyanú, hogy a nagyanyja esetleg ismét összetalálkozott Szűz Máriával, és elvitte valamerre, őt meg itthagya. Újból körbejáratta a tekintetét. Ameddig ellátott, körös-körül mindenfelé fák álltak, a távolabbiak sűrűn egymás mellett, mint az orgonasípok, a földön haraszt, hullott gallyak, gyér fű vagy semmi, csak kiálló gyökerek. A levegőben pókháló, fénycsíkok és lepkék, méghozzá fekete lepkék, halállepkék. A lepkék egészen mostanáig nem zavarták, de most, hogy eltévedt, és magára maradt, eszébe jutott a nevük, és megborzongott. Tanácstalanul topogott, nem tudta, merre induljon. Felrémlt benne, hogy esetleg nem jut ki az erdőből, ráesteledik, vagy éhen hal, mielőtt megtalálják. Elhessentette magától mindkét gondolatot.

Újból hallgatózott. Madár se szólt, se közel, se távol. Csend volt az erdőn, olyan síri csend, hogy hallotta, amint áramlik a nyaki ütőerében a vér. Hirtelen neszegett valahol valami vagy valaki. És utána mindjárt ág roppant. Ettől megijedt. Talán egy gonosz erdei manó, gondolta. A zaj irányába kapta a fejét, de nem látott semmit. Dermedten várt, aztán, hogy nem ismétlődött, lassan megnyugodott, és elkezdett töprengeni, vajon melyik irányból is jöhetett ő, és merre lehet most a nagyanyja. Aztán elindult, félelre előre, félelre felfelé az oldalban, mert emellett döntött.

Óvatosan lépkedett, hogy ne csapjon nagy zajt. Időnként megállt. Egyelőre a gombázást is felfüggesztette. Átkelt egy vízmosáson, keresztezett egy lábát, majd felkapaszkodott egy púpszerű kiemelkedésre, és onnan végre megpillantotta a nagyanyját. Az mit sem sejtve bóklászatott kissé odébb a fák alatt. Nem kiáltott neki. Megfigyelte, merre tart, felvette az irányt, és ismét gombázni kezdett, mintha mi sem történt volna. És amikor közelebb kerültek egymáshoz, és a nagyanyja tudakolta, hol volt ilyen sokáig, azt felelte, hogy félrehúzódott nagydolga végezni.

Ez a füllentés mindjárt megbosszulta magát, mert alighogy elhangzott, menten székelési ingere támadt. De most már nem vonulhatott el, a nagyanyja még azt hitte volna, hogy hasmenése van, és ő azt nem akarta, nehogy azonnal valami

füvet tukmáljon rá, mert különben a gyógyító növényeknek is nagy ismerője volt. Nem törődött vele, ment tovább a földet fürkészsze. Szerencsére az inger nem volt erős, és nemsokára elmúlt magától. De most már jobban vigyázott. Mialatt tekintetével az avart pásztázta, sűrűn fel-felpillantott, és szemmel tartotta a nagyanyját is. Így nehezebben ment ugyan a gombázás, mert megoszlott a figyelme, de kisvártatva így is talált, először egy zsenge keserűt, egy korosabb cepét, aztán pedig egy korallgombát, egy sárgát. Ez utóbbit büszkén vitte megmutatni a nagyanyjának. Rég nem talált már korállt, talán két éve is volt már, kevés helyen nő, és nem minden esztendőben. A sárga koráll magában sütvé nem olyan jóízű, de különleges zamatot ad a többinek, ha hozzáteszik.

István sikersorozata folytatódott. Utána egy tőke mellett megint cepére akadt, először két méreteresre, aztán pár apróra. A kicsiket alig győzte szedni, számolni. Még a piciny tönkvégek levágásáról is megfeledezett. Utólag pótolta, mikor felfedezte a mulasztást. Még jó volt, hogy nem szóródott rá a föld a csirkére, mert azok jóval mélyebben feküdtek a hátiban. Amilyen kevésbé törekeny a csirke, legalább annyira érzékeny, és szinte lehetetlen kikaparni a spóralemezei közül a földet, ha oda kerül. Ilyenkor már csak a víz, a mosás segít, gondolta. Aztán némi ürmögés után az örömebe. A nagyanyja mindjárt utána lefőzte. Még több cepét talált, és mind méretereset. És a tetejébe még két rózsáságú korállt is, amely többet ért az ő sárga korálljánál, mert magában sem kesernyés, és legfinomabb kirántva. Ám gyorsan visszavágott. Alighogy a nagyanyja eltette a korállját, ő lelt elsőként úrigombát.

Egy borókás részhez értek. Nem szűntek meg a fák. A borókás nem úgy volt borókás, hogy nem volt fa, volt, de ritkábban. A nagyra nőtt örökzöldek mindegyikét kis, kopár tisztás vette körül, a tisztásokon itt-ott mohaszigetek aranylottak. Itt világosabb volt, és melegebb is, mégis valamiért párásabb, nedvesebb a levegő. István majdnem átszaladt az egészen, de a nagyanyja megállította, mondván, nézzon csak körül, mert hátha érdemes. Hallgatott rá, és ott, az egyik tisztáson, egy mohasziget mellett pillantotta meg a sárgáspiros kalapú ingyencsészét, amely nem ért fel ugyan a cepével, de rangban mindjárt utána következett. Ráadásul olyan fiatal volt, hogy még a kalapja se nyílt szét egészen, és fehér burka is csak az egyik oldalon vált le róla annyira, hogy látni lehetett még rövidke tönkjéből is egy kicsit. Úgy festett, mint egy hóba állított hímes kacsatojás. Utána ugyan a nagyanyja megint felülkerekedett, mert egy másik tisztáson egyszerre négy úri mutatta meg neki magát, de István nem bánta. Ez nem változtatott az ő elsőségén, azonkívül a következő tisztáson órá is ugyanennyi várt, aztán két részletben megint ennyi, mert összesen kilencet terelt be féltő gonddal a hátijába.

A borókásban felmerült, hogy tovább gombázzanak-e, nem kellene-e visszafordulniuk, hiszen már megtelt a hátjuk. István a tovább mellett kardoskodott. Szeretett volna még több úrit, cepét, esetleg egy rózsáságú korállt találni, meg az

ő hátijában még volt némi hely. Folytatták hát a vizsgálódást, és István lelt is még gombát kétszer is, miután maguk mögött hagyták a borókást, de csak cepét, azonképpen a nagyanyja is, bárha ő már nem a hátijába, hanem a kötényébe tette, amelynek előtte felkötötte a két sarkát.

Aztán mégis úgy döntöttek, hogy most már aztán irány hazafelé. Megálltak, és lerakták hátijaikat. A nagyanyja felvetette, hogy átrak valamennyi gombát az Istvánéból a kötényébe, otthon meg visszaadja, hogy könnyebb legyen neki a hátija, de az hallani sem akart róla, pedig ugyancsak vágta a kötele a vállát. A koronák résein besütött a Nap. Mielőtt ismét felvették volna súlyos terhüket, a nagyanyja felnézett, és megállapította, hogy jó lesz igyekezni, már elég magasan van a Nap. Aztán, mint akinek most ötlük eszébe, váratlanul azt mondta, hogy ha már eddig eljöttek, akkor bekukkanthatnának a Galambos-almásba is, itt van közel.

István egyetértően helyeselt, mert most már olyan éhes volt, hogy a gyomra is korgott. Gyalogoltak még egy kicsit, és odaértek. Nem állta útjukat kerítés, és egyáltalán semmi nem választotta el a gyümölcsöst a tölgyestől. Vagy túl közel telepítették annak idején az almafákat, vagy az erdő jött közelebb közben. Derékig ért a fű, és faszeder, trenka meg lián tenyészett mindenfelé. A fákon alig volt alma, és az is csak szentiványi. Lepakoltak. Egy lehajló ágról István gyorsan leszakított és megevett kettőt, aztán a zsebébe akart még gyömöszölni kettőt. Az almás nyilvánvalóan elhagyott volt, a nagyanyja mégis leintette, mert íratlan törvény volt, hogy a más fájáról az ember annyit ehetett, amennyi jólesett, de az elvitel már lopásnak számított. Azt a kettőt is megette hát helyben, és a nagyanyja is elrágott egyet a rossz fogaival.

Megint felszedelőzködtek, bevették magukat az erdőbe, és a kishegyi kerülőt kivéve ugyanazon az útvonalon, amelyen jöttek, hazasiettek. Visszafelé már nem gombáztak – a kocsiótig így is találtak még ketten négy cepét –, a kishegyi sziklák alatt István kedvéért kissé lassítottak, de rendes időben, tíz órára már a faluba értek, ám így is pótolni kellett a munkakiesést. A nagyanyjának azzal, hogy úgy főzte meg otthon az ebédet, hogy közben mákot kapált a kiskertben, Istvánnak meg azzal, hogy Szagyiban, ahol a szülei nyolctól szénát forgattak, négy renddel több jutott rá. Az apja ötöt akart, de az anyja lealkudta négyre.